

Х.В. Кметик,
старший викладач
(Інститут повітряного і космічного права
Національного авіаційного університету)

Особливості правового регулювання створення та діяльності нових організаційно-правових форм юридичних осіб згідно з правом Європейського Союзу

Ключові слова: *Європейський Союз, Європейське товариство (ЄТ), Європейське об'єднання з економічних інтересів (ЄОЕІ), Європейське кооперативне товариство (ЄКТ), Європейська асоціація (ЄА), Європейське товариство взаємодопомоги (ЄТВ).*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими теоретичними чи практичними завданнями.

В умовах глобалізації посилилася тенденція до транснаціонального та національного злиття та поглинання, що, в свою чергу, свідчить про загострення конкуренції на світовому ринку та динамічний розвиток світової економіки. На початку ХХІ ст. цей процес знайшов своє відображення в Європейському Союзі (надалі в тексті – ЄС) [2]. Правове регулювання злиття поглинання – це один з основних інструментів формування юридичної інфраструктури для єдиного внутрішнього ринку ЄС, створення якого є основною ціллю європейської інтеграції на її сучасному етапі. Одним із підходів до вирішення даного завдання є створення нових організаційно-правових форм юридичних осіб згідно з правом ЄС – Європейського об'єднання з економічних інтересів (далі – ЄОЕІ), Європейського товариства (далі – ЄТ), Європейського кооперативного товариства (далі – ЄКТ), Європейської асоціації (далі – ЄА), Європейського товариства взаємодопомоги (далі – ЄТВ), діяльність яких регулювалася

би нормами, що підлягають прямому застосуванню у всіх державах Співтовариства, а також внутрідержавним правом держав-членів ЄС.

Механізм регулювання корпоративного злиття в ЄС становить великий інтерес для нашої держави, оскільки ЄС на сьогодні є найбільшим тоговельно-економічним партнером України, а Україна активно прагне інтегруватися у світову економіку. Правове регулювання діяльності компаній є однією з небагатьох сфер, де удосконалення законодавства України відбувається одночасно з аналогічними процесами у ЄС. Так, відповідно до ст. 51 Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, Україна взяла на себе зобов'язання привести своє чинне та майбутнє законодавство у відповідність до вимог законодавства ЄС [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній зарубіжній і вітчизняній правовій літературі тема даної статті достатньо розроблена. Серед вітчизняних та зарубіжних фахівців, які досліджують питання корпоративного права ЄС варто на-

звати М. Юрьєва, А. Єфименко, Г.О. Калашнікова, Р. Ханік-Посполітак, Г.С. Федіняк та інших авторів.

Цілі публікації. Відповідно до вибору теми, в даній статті автор має на меті здійснити комплексне дослідження правового статусу нових організаційно-правових форм юридичних осіб згідно з правом ЄС та визначити особливості правового регулювання їх створення та діяльності в рамках ЄС.

Виклад основного матеріалу.

На сьогодні в Європі простежується процес переходу компаній до нових організаційно-правових форм ведення бізнесу.

Вперше ідею про створення Європейського товариства або Європейського акціонерного товариства (*Societas Europaea*) як нової форми господарювання було озвучено у Франції у 1960 р. на Міжнародному конгресі нотаріусів [10]. У 1970 р. ця ідея отримала своє перше практичне втілення у відповідному проекті, підготовленому Комісією Європейських Співтовариств. Цікаво, що питання стосовно ЄТ розроблялося у двох напрямках: перший – створення статуту ЄТ, другий – створення довготермінової програми уніфікації національного законодавства про компанії, яка реалізувалася за допомогою директив Комісії Європейських Співтовариств [5]. У зв'язку з неузгодженістю щодо окремих питань, наприклад, структури органів компанії, оподаткування, участі працівників в управлінні компанією тощо, проект обговорювався впродовж 30 років і лише 8 жовтня 2001 р. Європарламент остаточно затвердив Регламент (ЄС) № 2157/2001 про Статут Європейського Товариства [6] та Директиву № 2001/86/ЄС про доповнення Статуту ЄТ стосовно участі найманих працівників в управлінні ЄТ [7]. Обидва документи вступили в силу 8 жовтня 2004 р., оскільки початок їх дії був відкладений на три роки через необхідність включення даних документів у національні правові системи [10].

Ієрархія джерел, що регулюють створення і діяльність ЄТ, передбачена ст. 9 Регламенту (ЄС) № 2157/2001 Ради про

Статут ЄТ і має такий вигляд: а) Регламент (ЄС) № 2157/2001 Ради про Статут ЄТ; б) положення статутів окремих ЄТ з питань, які безпосередньо вказані у Регламенті (ЄС) № 2157/2001 Ради про Статут ЄТ; в) норми національного права, які спеціально спрямовані на регулювання діяльності ЄТ, а також норми національного права, які спрямовані на регулювання акціонерних товариств загалом; г) інші положення статутів окремих ЄТ, що застосовуються аналогічно з положеннями статутів національних акціонерних товариств.

ЄТ має статус юридичної особи і є аналогом акціонерних товариств (публічних компаній – у Великобританії) національного права. Воно вноситься до реєстру однієї з держав-членів ЄС, а відомості про нього публікуються в порядку, передбаченому Першою Директивою Ради № 68/151/ЄЕС (“Директива про публікації”) від 9 березня 1968 р. Капітал ЄТ розподілений на акції і загалом повинен складати не менше 120 тисяч євро, причому 50 тисяч з них повинні виражатися у фунтах стерлінгів (для ЄТ, зареєстрованого у Сполученому Королівстві Великобританії та Північній Ірландії).

Перед офіційним найменуванням ЄТ обов'язково ставиться позначення “SE”, яке не може бути частиною офіційної назви компанії будь-якого іншого типу. Однак, якщо компанії, фірми або інші юридичні особи, зареєстровані в державі-члені ЄС до набрання чинності даного Регламенту, у своїх найменуваннях мали скорочення SE, то органи влади не можуть вимагати зміни їх найменування.

ЄТ самостійно вирішує питання про структуру своїх органів управління [6]. З точки зору управління, ЄТ може мати один рівень (іноді цю систему називають англійською дволанковою) – загальні збори акціонерів та адміністративний орган або два рівні (німецька триланкова система) – до вищезазначених органів додається спостережна рада. Зазначимо, що більшість ЄТ обирають систему одного рівня [10].

Якщо окремі питання щодо діяльності ЄТ не входять до предмета регулювання Регламенту, ЄТ прирівнюється до національ-

них акціонерних товариств тієї держави, на території якої зареєстроване його місцезнаходження. При цьому зареєстроване місцезнаходження ЄТ та його центральна адміністрація повинні знаходитися з однієї і тій самій державі. Така вимога введена з метою недопущення виникнення конкуренції між національними законодавствами у створенні найбільш сприятливого для ЄТ правового режиму. Як приклад наведемо існуючу конкуренцію між окремими штатами США. За відсутності цієї норми ЄТ могли б обходити незручні для них правові положення окремих країн ЄС через вказівку на наявність зареєстрованого місцезнаходження в іншій державі-члені, яка має більш ліберальніше законодавство. А це надавало би ЄТ зручніше становище у порівнянні з національними юридичними особами приймаючої держави [2].

Вагомою перевагою ЄТ у порівнянні з аналогічними національними формами, є можливість змінювати своє місцезнаходження, тобто переносити юридичну адресу і центральне управління з однієї держави до іншої. Таке перенесення юридичної адреси може бути виконане лише через два місяці після публікації повідомлення про даний намір. Після завершення двох місяців компетентний орган (нотаріус чи суд) тієї держави, в якій зареєстроване ЄТ, видає свідоцтво про дотримання всіх необхідних процедурних вимог і правил, які регулюють перенесення адміністративного центру компанії з однієї держави-члена ЄС до іншої. Водночас, національна влада може виступити проти такого перенесення, обґрунтовуючи це тим, що перенесення суперечить державним інтересам, як наприклад у випадку, коли компанія має значну заборгованість щодо сплати податків до державного бюджету [6].

Ст. 2 Регламенту визначає порядок заснування ЄТ, що передбачає кілька способів його створення, а саме:

1) Утворення ЄТ шляхом злиття акціонерних товариств, які були засновані відповідно до права однієї з держав-членів і які мають на території ринку ЄС зареєстроване місцезнаходження і адміністративний

центр (статті 27–31 Регламенту). При цьому мінімум дві з компаній, які беруть участь у злитті, повинні мати національність різних держав-членів. Варто зазначити, що заснування організаційно-правової форми ЄТ вперше дозволило створити правовий механізм здійснення транснаціонального злиття;

2) Створення холдингової компанії акціонерними товариствами та товариствами з обмеженою відповідальністю, які були створені відповідно до права однієї з держав-членів і які мають на території ринку ЄС не тільки своє зареєстроване місцезнаходження, а й адміністративний центр (статті 32–34 Регламенту). Мінімум дві компанії повинні мати національність різних держав-членів або одна з них повинна мати дочірню компанію на території іншої держави впродовж не менш ніж двох років;

3) Утворення ЄТ як дочірньої компанії: воно може бути здійснене будь-якими юридичними особами публічного чи приватного права, які мають на території ринку ЄС своє зареєстроване місцезнаходження та адміністративний центр (статті 35–36 Регламенту). Мінімум дві компанії повинні мати національність різних держав-членів або одна з них повинна мати дочірню компанію на території іншої держави впродовж не менш ніж двох років. У процедурі створення ЄТ як дочірньої компанії повинні брати участь щонайменше дві материнські компанії. Крім того, саме ЄТ може створити дочірню компанію такої ж організаційно-правової форми;

4) Перетворення діючого акціонерного товариства однієї з держав-членів у ЄТ за умови, що дане товариство має дочірню компанію на території іншої держави впродовж не менш ніж двох років (ст. 37 Регламенту) [4, 92–93].

Як бачимо, всім вказаним способам створення ЄТ притаманна одна ознака – транскордонність, тобто у товариство повинні входити як мінімум дві компанії з різних країн ЄС. Найбільш поширеним є створення ЄТ шляхом злиття або перетворення [10].

Отже, нова організаційно-правова форма у вигляді ЄТ надає можливість компанії, що функціонує у декількох державах-членах ЄС, діяти на території ЄС за єдиними правилами й застосовувати уніфікований підхід до її управління.

Зауважимо, що положення Регламенту (ЄС) № 2157/2001 Ради про Статут ЄТ не застосовуються до України, незважаючи на зобов'язання, взяті Україною в Угоді про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, оскільки даний документ має пряму дію виключно на території ЄС. Створити таку компанію можуть тільки суб'єкти господарської діяльності держав-членів ЄС і тому окремі положення Регламенту можуть бути використані лише як певна правова модель для удосконалення українського законодавства [3].

Європейське об'єднання з економічних інтересів (ЄОЕІ) (European Economic Interest Grouping) – це одна нова організаційно-правова форма, створена правом ЄС. Її заснування було передбачене Регламентом (ЄС) № 2137/85 Ради від 25 липня 1985 р., який зобов'язував держави-члени прийняти необхідні заходи для забезпечення прямої дії його норм на своїй території до 1 липня 1989 р.

ЄОЕІ не є комерційною організацією на відміну від тих юридичних осіб, які є його членами: його діяльність тільки сприяє діяльності його членів і не може виходити за межі предмету діяльності членів об'єднання. ЄОЕІ не має власного статутного капіталу, не може отримувати інвестиції і фінансується лише учасниками, які несуть необмежену солідарну відповідальність щодо боргів даного об'єднання. Крім того, член, який вийшов з ЄОЕІ, продовжує нести відповідальність щодо тих боргів об'єднання, які виникли в період його членства, впродовж п'яти років після припинення членства.

ЄОЕІ володіє самостійною правосуб'єктністю, тобто від власного імені може набувати будь-які права та обов'язки, самостійно виступати в суді. Питання щодо визнання за ним статусу юридичної особи

вирішується на розсуд держав-членів ЄС. Так, воно визнане юридичною особою у всіх державах, крім ФРН та Італії, що здебільшого, пов'язано з особливостями режиму оподаткування.

ЄОЕІ створюється шляхом підписання договору між його членами і внесення його до офіційного реєстру тієї держави, в якій буде знаходитися юридична адреса об'єднання. Юридична адреса визначається за місцем знаходження центральних органів управління самого об'єднання чи однієї з його компаній-членів.

Членами (засновниками) ЄОЕІ можуть бути особи, які мають національність (громадянство) не менше двох держав-членів ЄС, а саме:

- компанії чи фірми відповідно до ст. 48 Римського договору про створення ЄС, тобто компанії і фірми, які мають на меті отримання прибутку і які створені на основі права однієї з держав-членів. Крім того, такі компанії повинні мати зареєстроване місцезнаходження, адміністративний центр чи основне підприємство та території загального ринку ЄС. Якщо з ринком ЄС компанію пов'яже тільки зареєстроване місцезнаходження, то компанія повинна довести наявність у неї “ефективного та довготривалого зв'язку” (*prima facie*) з економікою ЄС, як, наприклад, діяльність постійного філіалу чи дочірньої компанії;
- будь-які інші правосуб'єктні утворення, створені у відповідності з правом будь-якої держави-члена, які мають своє зареєстроване місцезнаходження і центральне управління на території Співтовариства. Це, наприклад, некомерційні організації та комерційні організації, але які не мають статусу юридичної особи;
- фізичні особи, які професійно займаються підприємницькою діяльністю на території Співтовариства.

Члени ЄОЕІ вправі утворювати будь-які органи управління, однак попри це обов'язковим є функціонування в ньому

загальних зборів членів та виконавчого органу з одного чи кількох директорів. Питання про відповідальність керівних осіб перед членами об'єднання регулюється внутрішнім правом держав-членів [8].

Зважаючи на необмежену відповідальність членів об'єднання, неможливість залучення інвестицій, неможливість здійснення об'єднанням власної виробничо-господарської діяльності тощо (наприклад, штатний склад об'єднання не може мати більше 500 робітників), ЄОЕІ не може ефективно використовуватися великим бізнесом для здійснення комерційної діяльності у рамках ЄС. З цією метою і було створено вже проаналізоване вище ЄТ.

Окрім зазначених двох організаційно-правових форм юридичних осіб – ЄТ та ЄОЕІ, право ЄС передбачає створення та діяльність й інших компаній нового типу – Європейського кооперативного товариства (ЄКТ) [9], Європейської асоціації (ЄА) та Європейського товариства взаємодопомоги (ЄТВ).

Список літератури:

1. Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері регулювання діяльності та бухгалтерської звітності компаній [Електронний ресурс] / А. Єфименко // Юридичний журнал. – 2002. – № 3. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=488>. – Назва з екрану.
2. **Калашиников Г.О.** Регулирование слияния компаний по праву ЕС : вопросы контроля / Г.О. Калашиников // Международное публичное и частное право. – 2004. – № 2(17).
3. Статут європейської компанії як модель для українського законодавства [Електронний ресурс] / Р. Ханік-Посполітак // Юридичний журнал. – 2004. – № 9. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1400>. – Назва з екрану.
4. **Фединяк Г.С.** Правосуб'єктність транснаціональних корпорацій у час глобалізаційних процесів (аспекти міжнародного права та міжнародного приватного права) / Г. С. Фединак. – Київ: Атіка, 2007.
5. **Юрьев М.Е.** Европейская компания (Societas Europaea) : новая организационно-правовая форма юридического лица по праву ЕС / М.Е. Юрьев // Московский журнал международного права. – 2005. – № 3. – С. 131-150.
6. Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE). – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:294:0001:0021:EN:PDF>.
7. Council Directive 2001/86/EC of 8 October 2001 supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32001L0086&model=guichett.
8. Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/>

Висновки.

1. Створення нових організаційно-правових форм згідно з правом ЄС сприяє вирішенню проблеми мобільності компаній в рамках Співтовариства та відкриває нові можливості для розвитку бізнесу в ЄС.

2. Окремі питання правового регулювання наднаціональних юридичних осіб згідно з правом ЄС мають практичне значення для вітчизняних компаній, які співпрацюють з європейськими компаніями.

3. ЄТ могло би успішно конкурувати на світових ринках з американськими та японськими суперниками та сприяло б формуванню великих підприємств з великим економічним потенціалом. Крім того, створення ЄТ надало би можливість компанії, яка здійснює свою діяльність у кількох державах-членах ЄС, функціонувати на території ЄС за єдиними правилами й застосовувати уніфікований підхід до управління компанією.

[sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=31985R2137&model=guichett&lg=en](http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=31985R2137&model=guichett&lg=en).

9. Council Regulation (EC) No 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE). – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=32003R1435&model=guichett

10. *Societas Europaea* / Георгий Дмитриев // Эксперт Северо-Запад. – 2007. – № 26 (328) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.expert.ru/printissues/northwest/2007/26/evropeyskaya_kompaniya/. – Назва з екрану.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена правовому регулированию деятельности новых организационно-правовых форм юридических лиц на территории Европейского союза. Проводится комплексный анализ процесса формирования наднационального законодательства в рамках Европейского Союза, в основе которого лежат механизмы унификации и гармонизации некоторых аспектов деятельности компаний на территории ЕС.

SUMMARY

The article is devoted the legal regulation of activity of the new legal forms of legal entities on the European Union territory. The author conducted complex analysis of process of supranational legislation forming within the European Union and set as principles the mechanisms of unification and harmonization of some aspects of activity of companies on the territory of EU.

*Рекомендовано кафедрою
прав людини, європейського та міжнародного права*

Подано 03.02.09